

6. Публічне управління: шляхи розвитку: матеріали наук.-практ. конф. за міжнар. участю (Київ, 26 листом. 2014 р.): у 2 т. / [за наук. ред. К). В. Ковоасюка. С. А. Романюка, О. Ю. Оболенського].К.: НАДУ. Т. 1. 150 с. [українською мовою]

РОЗВИТОК ПІЗНАВАЛЬНОЇ СФЕРИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ З ПОРУШЕННЯМИ СЛУХУ: ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ

УДК159.922.76-056.263:159.925

Глух Тетяна Миколаївна,
Студентка спеціальності 053 «Психологія»
КЗВО «Вінницька академія безперервної освіти»

Анотація. Стаття присвячена вивченню особливостей пізнавальної сфери дітей молодшого шкільного віку з порушенням слуху та шляхів її розвитку. У статті виділено загальні та специфічні закономірності психічного розвитку дітей з порушеннями слуху. Проведено аналіз основних підходів дослідників щодо розробки проблеми дослідження розвитку пізнавальної сфери дітей з порушеннями слуху.

Ключові слова: інклюзивне навчання, пізнавальна сфера, молодші школярі, діти з порушеннями слуху.

Актуальність дослідження. Ранній початок шкільного навчання, насичення навчального матеріалу зумовлюють постановку нових вимог до розвитку пізнавальної сфери особистості молодшого школяра як активного учасника інклюзивного навчального процесу, здатного розвиватися під дією спрямованого впливу навчання.

Проблема дослідження розвитку пізнавальної сфери є наразі актуальною, адже дослідники висловлюють протилежні погляди на сутність та шляхи експериментального дослідження.

Важливо зазначити, що також актуалізує дану проблему в сьогоденні є процес впровадження інклюзивного навчання.

Короткий аналіз останніх досліджень і публікацій з проблеми.

Положення про закономірності розвитку пізнавальної сфери дітей з порушеннями слуху різного віку відображені в працях дослідників: Р. Боскіс, Л. Головчиц, Т. Григор'єва, Г. Зайцева, О. Зикєєв, О. Катаєва, К. Коровін, Е.Речицька, Т. Розанова, І. Соловійов, Л. Тигранова, Н. Яшкова, J. Braden, M. Marschark, K. Meadow, M. Vernon.

Мета наукової публікації. Визначення особливостей пізнавальної сфери дітей молодшого шкільного віку з порушенням слуху.

Виклад основного матеріалу дослідження. Молодший шкільний вік є ключовим в оволодінні дитиною навчальною діяльністю. Головною ланкою в процесі освоєння знань молодшими школярами є рівень розвитку їх пізнавальної сфери, і особливо таких психічних процесів як сприймання, увага, пам'ять, мислення, мовлення.

Розглянемо, як виділені загальні та специфічні закономірності психічного розвитку дітей з порушеннями слуху проявляються в процесі становлення конкретних пізнавальних процесів.

Увага. Увага дітей молодшого шкільного віку з порушенням слуху характеризується малою стійкістю, що складає 10-15 хвилин, малим обсягом 2-3 одиниці, слабким розподілом, нерозвиненим переключенням. У дітей цього віку переважає мимовільна увага. Вона викликається цікавими, новими і незвичними для дитини предметами і явищами. Стійкість уваги з віком змінюється.

У шкільному віці відбувається становлення довільної уваги, воно стає свідомим і контрольованим, виробляються такі його властивості, як стійкість, розподіл, переключення. У таких дітей відзначаються труднощі переключення уваги, їм потрібно більше часу на її "відпрацювання". Це призводить до зниження швидкості виконуваної діяльності, збільшення кількості помилок. Продуктивність уваги у молодших школярів у значній

ступені залежить від образотворчих якостей сприйманого матеріалу. Чим вони виразніше, тим легше діти виділяють інформативні ознаки об'єктів, роблять менше помилок. У зв'язку з цим при навчанні дітей з порушеним слухом широко використовуються засоби наочності різного ступеня абстрактності: одні з них розраховані на залучення мимовільної уваги – яскрава картина, інші – на розвиток довільної уваги – схеми, таблиці.

Сприйняття. Найважливішими властивостями сприйняття як складного пізнавального процесу є активність, історичність, тобто обумовленість минулим досвідом, предметність, яка реалізується через цілісність, константність і осмисленість. У розвитку всіх видів сприйняття у дітей з порушеннями слуху є певні особливості. У дітей з порушеннями слуху спостерігається уповільнене порівняно з чуючими однолітками впізнавання предметів. У більш складних випадках відставання дітей з порушеним слухом ще більш помітно. Дослідження сприйняття форми показало, що глухі діти 7-8 років без знання будь-якої форми мовлення погано розрізняли предмети за формою, діти зі знанням словесного мовлення практично не відрізнялися за результатами від чуючих однолітків (Луцько, К.В., 2007).

До специфічних особливостей сприйняття зображень можна віднести наступні: глухі діти відчують труднощі в сприйнятті і розумінні зображень, просторовочасових відносин між предметами, не завжди розуміють зображення руху предметів; у них виникають труднощі зі сприйняттям предметів у незвичайному ракурсі, при сприйнятті контурних зображень предметів; діти можуть не впізнати предмет, якщо він частково закритий іншим.

Зорове сприйняття для дитини з порушенням слуху – це головне джерело уявлень про навколишній світ, яке має велике значення для розвитку можливостей глухих дітей спілкуватися з людьми.

Мовлення. Діти з порушеним слухом можуть опанувати словесним мовленням тільки обхідними шляхами, в умовах спеціального навчання.

При цьому вони спираються на зорове сприйняття, підкріплене мовними руховими відчуттями. Вони не мають можливості сприймати на слух інтонацію і зразки мовлення, наслідування якої, контрольоване слухом, що визначає мовленнєвий розвиток чуючої дитини.

В психології науковці виділяють наступні чотири психологічних умови, що визначають особливості формування у глухих дітей словесного мовлення (Корчевська, Н.Р., 2009).

Перша умова полягає в тому, що у глухих дітей спостерігаються інші сенсорні основи формування первинних образів слів, ніж у чуючих дітей. У чуючих дітей слова є слуховими образами, у глухих дітей – зоровими, що підкріплюються руховими відчуттями (написання, дактилювання або артикулювання слова).

Друга умова – інший порядок аналізу мовленнєвого матеріалу, ніж у чуючих. Уміння виділити слово з мовного потоку у чуючої дитини з'являється набагато пізніше, ніж уміння говорити. Точний аналіз складу слова досягається пізніше – при навчанні грамоті. Окремість слів легше сприймається на око, ніж на слух. У глухих дітей знайомство зі словом починається з його зорового сприйняття. При навчанні усному мовленню на певному рівні оволодіння вимовою у них з'являється поскладове членування слів.

Третя умова формування мовлення у глухих дітей – причиною чого є інша сенсорна основа оволодіння мовою. Звучне слово сприймається чуючими як єдине ціле, в разі перетворень воно часто починає звучати по-іншому (наприклад, змінюється наголос). Глухими дітьми образ слова сприймається візуально і його перетворення представляються чисто "зовнішніми".

Четверта умова – своєрідні і несприятливі умови формування мовнорухових навичок. Відомо, що чим ближче вторинні відхилення до первинного порушення, тим важче здійснюється їх корекція. Вимовна

сторона мовлення знаходиться в найбільш тісній залежності від порушень слуху, і її формування виявляється найбільш важкою справою.

На ранніх етапах засвоєння словесної мови глухі діти часто не розрізняють частини мови і не завжди правильно ними користуються, насилу опановують займенниками та прийменниками, неправильно використовують суфікси і закінчення. Потім кількість таких грубих помилок зменшується, але зберігаються помилки, пов'язані з розрізненням більш тонких ознак системи мови (наприклад, розрізнення категорій роду і числа).

Пам'ять. Процес запам'ятовування у глухих дітей так само, як у чуючих, опосередковується діяльністю з аналізу об'єктів, що сприймаються, з співвіднесенням його з утриманим раніше. У той же час специфічні особливості зорового сприйняття глухих впливають на ефективність їх образної пам'яті, в оточуючих предметах і явищах вони відзначають часто несуттєві ознаки (Пелешко, О., 2009).

Мислення. Мислення – це пізнавальний процес, що характеризується узагальненим і опосередкованим відображенням дійсності. В даний час досить чітко охарактеризовані три основні стадії розвитку дитячого мислення. Це наочно-дійове, наочно-образне і словесно-логічне мислення. У глухих дітей, які опановують словесним мовленням набагато пізніше чуючих і на іншій сенсорній основі, саме в розвитку мислення спостерігається значно більше специфічних особливостей, ніж у розвитку інших пізнавальних процесів.

Висновок. Таким чином, можна зробити висновок про те, що в реаліях сучасності в період переходу на інклюзивне навчання, діти з порушенням слуху потребують корекції всіх сфер пізнавального розвитку.

Подальшою перспективою дослідження є розроблення та впровадження індивідуальних програм розвитку пізнавальних процесів у молодших школярів.

Список використаної літератури

1. Корчевська, Н.Р. (2009). Психоемоційні особливості молодших школярів у процесі формування позитивних мотивів навчання. Тернопільський НПУ імені Володимира Гнатюка. Режим доступу: // <http://www.nbuu.gov.ua> [українською мовою]
2. Липа, В. А. (2002). Основи корекційної педагогіки : навч.пос. Донецьк : Лебідь. 327 с [українською мовою]
3. Луцько, К.В. (2007) Інтелектуальна підготовка глухої дитини до сприймання та розуміння усного мовлення. Дефектологія. №3. –С.23-28. [українською мовою]
4. Пелешко, О. (2009). Аналіз індивідуальних особливостей пам'яті у дітей молодшого шкільного віку. Humanities&SocialSciences. С. 217 – 218 [українською мовою]

КАЗКОТЕРАПІЯ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

УДК 159.922.73:[615.851+82-343]

Грига Марина Сергіївна,
магістр психології,
лаборант кафедри психології,
КЗВО «Вінницька академія безперервної освіти»

Баранова Інна Іванівна,
студентка спеціальності 053 Психологія
КЗВО «Вінницька академія безперервної освіти»

Анотація. У статті представлено аналіз основних підходів до визначення емоційного інтелекту. Розкрито сутність казкотерапії як методу роботи з розвитку емоційного інтелекту у дітей молодшого шкільного віку.

Ключові слова. Емоційний інтелект, казкотерапія, емоції, особистість, молодші школярі.